

Natten

Undervisningsmateriale **Sæson 2023/24**

Indhold

INTRODUKTION	3
PRAKTISK INFORMATION	4
LÆRERKURSUS NATTEN - EN TEATERKONCERT	5
RAMMEN OM NATTEN	6
NATTENS SÆTLISTE OG SCENOGRAFI	7
KAPITEL 1: NATTEN FALDER PÅ	8
KAPITEL 2: NATTENS VÅGNE TIMER.....	9
KAPITEL 3: SØVNENS DRØMMEFASER.....	10
KAPITEL 4: OPVÅGNING	11
DANSKFAGLIGE ANALYSE- OG FORTOLKNINGSOPGAVER	12
ET UDVALG AF SANGTEKSTER	14
PRAKTISKE ØVELSER TIL AT ÅBNE NATTENS UNIVERS	19
INTERVIEW MED MUSIKALSK ARRANGØR MARIE KOLDKJÆR HØJLUND	21
IND I NATTEN: GODNATSANGE	22
MUSIK OG BETYDNING	23
<i>DEN MUSEMATISKE ANALYSE - KOMMUNIKATION I MUSIKKEN</i>	23
1. 'SIG NÆRMER TIDEN'	23
2. 'DRØMMEMEDLEY'	23
<i>NODER OG MUSIK TIL 'SIG NÆRMER TIDEN'</i>	26
<i>NODER OG MUSIK TIL 'DRØMMEMEDLEY'</i>	29
FORESTILLINGSANALYSE	30

Introduktion

Kære lærer og elever

Velkommen til teaterkoncerten **Natten - en teaterkoncert**, der er en stemningsfuld og sanselig rejse ind i nattens pulserende verden udfoldet gennem vores fælles sangskat.

Med Aarhus Teaters Reumert-vindende forestilling **Lyden af de skuldre vi står på** i 2017 mærkede vi den samlede kraft, der stråler fra vores fælles sangskat. Nu skaber vi en ny original teaterkoncert med fokus på nattens univers. Her kommer du på en visuel, musikalsk og sanselig rejse fra tusmørketimen og den sene aften, ind i nattens stadier af drømme og mareridtssyner, erotik og dødsangst til morgenlyset fænger, og vi atter kan skelne mellem livet og døden.

Vi plukker nattens sangblomster blandt salmer, godnatsange og højskolesange. Fra de velkendte som *Solen er så rød mor*, *Stille nu*, *Sig nærmer tiden* og *I østen stiger solen op* til de nyeste højskolesange.

Kunstnerduoen Den Sorte Skole kreerer sammen med Aarhus Teaters huskomponist Marie Koldkjær Højlund en unik strøm af elektronisk samplede lydbilleder, der får de smukke sange til at dirre af nyt liv.

Materialet er skrevet til dansk, dramatik og musik i udskolingen og på ungdomsuddannelserne.

Der er sangtekster, noder, lydfile og opgaver til analyse og fortolkning både i dansk og musik, improvisationsøvelser til at få teaterkoncerten i kroppen, praktiske fortolkningsøvelser til udvalgte musiknumre, interviews med instruktør og komponist og til sidst et forslag til forestillingsanalyse.

Gå endelig på opdagelse i det hele. Vi håber I får glæde af at arbejde med det.

Sissel Worm Glass og Charlotte Nyrup Thornqvist
/ Aarhus Teater Læring og Aarhus Katedralskole

Praktisk information

NATTEN - EN TEATERKONCERT

Aarhus Teater Store Scene
24. august - 27. september 2023

Billetbestilling

Fysisk fremmøde
Telefon
Mail

Aarhus Teater Billetservice , Teatergaden
Tlf. 70 21 30 21
billet@aarhusteater.dk
www.aarhusteater.dk

Priser

Skolebilletter (når skolen bestiller)	65 kr.
Ungdomsbilletter (under 25 år)	90 kr.

Holdet bag

Iscenesættelse
Musik og arrangementer
Scenografi og kostumedesign
Koreografi
Lyddesign
Lysdesign
Assisterende kostumedesigner

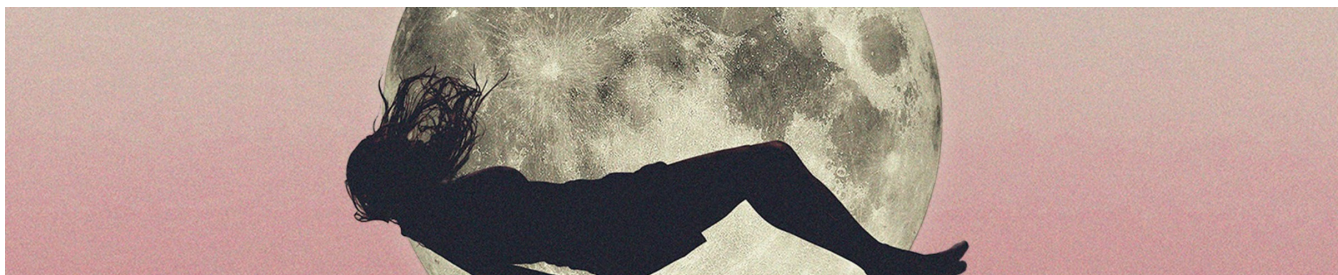
Nicolei Faber
Den Sorte Skole & Marie Koldkjær Højlund
Julian Juhlin
Marie Brolin-Tani
Lars Gaarde
Mathias Hersland
Nanna Bernholm

Medvirkende

Marie Marschner, Mette Klakstein
Carla Eleonora Feigenberg, Amalie Drud Abildgaard
Jacob Madsen Kvols, Simon Mathew, Emil Prenter
Emil Busk Jensen, Marie Koldkjær Højlund
Aarhus Teaters Kor

Lærerkursus

NATTEN – en teaterkoncert

Onsdag d. 23. august 2023

Mød forstander på Testrup Højskole Simon Axø og den prisvindende musiker, komponist og lydkunstner Marie Koldkjær Højlund på dette års lærerkursus, der særligt henvender sig til lærere i dansk, musik og drama i udskolingen og på ungdomsuddannelserne.

PÅ SKULDRENE AF NATTENS SANGE

Med Aarhus Teaters Reumert-vindende forestilling *Lyden af de skuldre vi står på* fra 2017 mærkede vi den samlede kraft, der stråler fra vores fælles sangskat. Nu skaber vi en ny original teaterkoncert med fokus på nattens univers. Her kommer du på en visuel, musikalsk og sanselig rejse fra tusmørketimen og den sene aften, ind i nattens stadier af drømme og mareridtssyner, erotik og dødsangst til morgenlyset fænger, og vi atter kan skelne mellem livet og døden.

Vi plukker nattens sangblomster blandt salmer, vuggeviser og højskolesange. Fra de velkendte som "Natten er så stille", "Stille nu", "Sig nærmer tiden" og "I østen stiger solen op" til de nyeste højskolesange af bl.a. Naja Marie Aidt. Alt sammen tilsat en unik strøm af elektronisk samlede lydbilleder, der får de smukke sange til at dirre af nyt liv. Musikken skabes af Marie Koldkjær Højlund og Den Sorte Skole.

På lærerkurset kommer du bl.a. med musiker og komponist **Marie Koldkjær Højlund** ind i musiklaboratoriet og får indblik i skabelsen af *Natten* – en teaterkoncert krydret med konkrete musikeksempler fra forestillingen. Vi dykker også ned i udvalget af sange og ser, hvordan de kan bruges i danskundervisningen.

Højskoleforstander **Simon Axø** tager os med op i dannelseshelikopteren med påstanden om, at "højskolen er den sidste dannelsesbastion i Danmark, der insisterer på at fastholde et læringsrum, som er fritaget for konkurrencestatens optimeringslogik."

FAKTA

Målgruppe: Lærere med bl.a. Dansk, musik og Drama i ungdomsuddannelserne samt udskolingen

Pris pr. deltager: 500 kr. (omfatter oplæg, workshop, forplejning og billet til *NATTEN* - En teaterkoncert
Der vil være kaffe, te og vand undervejs samt en let ret og en øl, vand eller vin kl. 18.

Tilmelding: Du bestiller og reserverer billet på <https://atskolebooking.billetten.dk/>

Din bestilling er bindende fra 7 dage inden kurset. Herefter er der et aflysningsgebyr på 500 kr.

RAMMEN OM NATTEN

Instruktør *Nicolei Faber*
og musikalsk arrangør *Marie Højlund*
om *Natten - en teaterkoncert*

Natten er en samling af historier, der bygger på musik. Natten har ikke et narrativ eller en tekst eller fortælling, der har sin egen logik, så derfor har vi været meget optagede af at finde strukturen på den dramaturgi, der kunne binde alle vores associationer med natten sammen.

Udgangspunktet er, at hvis man vil fortælle en historie, så starter man et sted og slutter et andet. Og udfordringen med *Natten - en teaterkoncert* har været, at natten i sit udgangspunkt ikke er et sted, der er struktureret i én fortælling. Så derfor har vi prøvet at lede efter en ramme, så vores ideer og associationer kunne blive struktureret i en form.

Tanken var hele tiden, at det skulle begynde med mørket, der falder på og slutte med lyset, der vender tilbage. Herefter begyndte vi at lede efter mindre historier og tematikker, som vi synes var interessante, fx søvnløshed, det at feste eller frygten for, at det er ens sidste nat. Vi var også optagede af drømme og morgensang.

Teaterkoncerten har derfor fået en visuel overordnet dramaturgi, som gør, at man kan følge med i 'den store fortælling', der kører som en bue over kapitlerne. Buen fungerer som en rød tråd og binder kapitlerne sammen i en rammefortælling, man kan læne sig ind i. Og ud fra den ramme kan vi skyde i forskellige retninger efterhånden som vi kommer gennem nattens faser.

Kapitel 1: Natten falder på

Vi begynder med godnatsangene, der som det første varsler nattens komme. Her taler vi ind i den romantiske idé om, at vi synger de her godnatsange og så lægger vi os til at sove.

Kapitel 2: Nattens vågne timer

Vi har en forestilling om, at vi siger godnat, lægger os ned og falder i søvn, men for manges vedkommende er det jo ikke sådan; der er rigtig mange af os, der ikke umiddelbart falder til ro. Derfor blev kapitel to om dem af os, der ikke sover om natten og en undersøgelse af, hvorfor det er sådan. De søvnløse, hvem er det? Og hvorfor sover de ikke? Er det fordi, de ikke vil? Er det fordi, de ikke kan? Ikke får lov? Ikke tør?

Kapitel 3: Søvnens drømmefaser

Heldigvis får de fleste af os jo sovet i løbet af et døgn og i søvnen er drømmene. Derfor blev kapitel tre drømmen. Er det gode drømme, er det mareridt? Og hvordan er det med den der dybe ro, som vi alle sammen drømmer om?

Kapitel 4: Opvågning

Lyset der vender tilbage. Både fysisk, men også som et metaforisk rum, hvor vi kommer ud af mareridtet. Dagen vender tilbage – både til gode og dårlige ting.

OLE LUKØJE

Ole Lukøje er en gennemgående figur i teaterkoncerten og på scenen har han en spejling i musiker og komponist Marie Højlund, hvor hendes karakter optræder som hans lydlige ekko.

Det er ham, der styrer vores drømme. Han er en katalysator og ikke som sådan hverken god eller ond. Han er en mytologisk figur, der er i forestillingen som et anker. Han er et ritual på samme måde, som de mange ritualer, der er forbundet med det at falde i søvn. Og dermed er han også med til at skabe en tydelig ramme om forestillingen, hvor han forsvinder sammen med drømmene, når solen står op og lyset kommer igen.

Ole Lukøjes karakter forandrer sig gennem faserne i kapitlerne og Marie Højlund fortæller om karakteren, at han både er med, når vi skal sove, og at det også er ham, der dirigerer drømmene. Når vi slumrer ind, så har han en betragende og afventende rolle, der først træder i karakter, når vi er faldet i søvn. Søvn kan komme let, men den kan også være en udfordring, når vi modarbejder indsovningen og ikke kan eller vil sove. Så må han utålmodigt vente til søvnen overmander os.

Når vi drømmer, er han den store dirigent, der kan rykke os fra den gode, lette drøm og ind i mareridtet. Godt nok er han den, der i sangen "Den lille Ole med paraplyen" fortæller dejlige eventyr, men det gør han kun, hvis børnene har været artige om dagen og derved får han en opdragende effekt. Moralen er, at børn får kun gode drømme, hvis de har opført sig ordentligt.

NATTENS SÆTLISTE OG SCENOGRAFI

Herunder er sangene listet i den rækkefølge de optræder i i teaterkoncerten, inddelt i de fire kapitler, der danner rammen om Natten. I teaterkoncerten vil I ikke høre alle sange i deres fulde længde, fx er der sammensat musikstykker af afsnit fra forskellige sange, så der optræder både et godnatsangmedley i kapitel 1, et drømmemedley i kapitel 3 og et morgensangmedley i kapitel 4. De sange, der optræder i medleys er markeret med kursiv herunder.

Herunder ser I også et udvalg af scenograf Julian Juhlin's tegninger til scenografi og kostumer. Det er hans opgave at trylle alle nattens aspekter og stemninger frem. For det er jo ikke kun mørke i natten. Natten er også drømme, skarpt lys fra en elektrisk pære og de billeder vi fremmaner i vores tanker når søvnløsheden melder sig. På teatrets hjemmeside kan I se et interview:

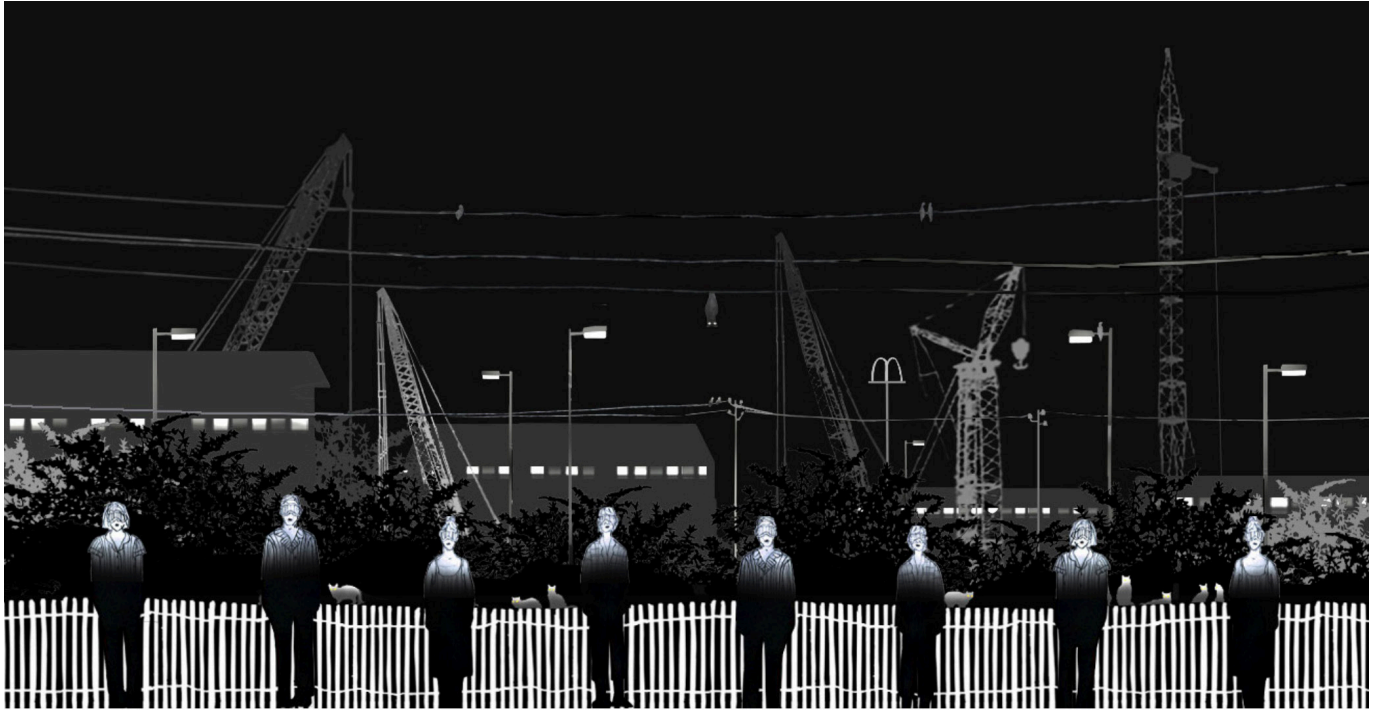
<https://www.aarhusteater.dk/det-sker/forestillinger/aktuelt/natten-en-teaterkoncert/>

NB! Materialet er skrevet i juni 23, hvor prøveforløbet langt fra er slut, så I vil muligvis opleve ændringer i sangvalg og rækkefølge, når I ser den færdige teaterkoncert.

Kostume-tegning af Julian Juhlin

Kapitel 1: Natten falder på

Scenografi-tegning af Julian Juhlin

Sov mit barn, sov længe

Tekst: Chr. Richardt.
Melodi: Carl Mortensen. 1861

Jeg vil tælle stjernerne

Tekst: Halfdan Rasmussen.
Melodi: Hans Dalgaard. 1951

Sig månen langsom hæver

Tekst: Matthias Claudius, 1783.
Melodi: J. A. P. Schulz, 1790

I skovens dybe stille ro

Tekst: Fritz Andersen, 1864.
Melodi: Folkemelodi

Jeg er træt og går til ro

Tekst: Louise Hensel, 1816.
Melodi: Jørgen Malling, 1869

Pjerrot sagde til månen

Tekst: Fransk folkemelodi.
Melodi: Jean-Baptiste Lully, 1661

Jeg ved en lærkerede

Tekst: Harald Bergstedt, 1921.
Melodi: Carl Nielsen, 1924

Solen er så rød mor

Tekst: Harald Bergstedt, 1915
Melodi: Carl Nielsen, 1923

Nu lukker sig mit øje

Tekst: P. Foersom, 1813
Melodi: Tysk folkemelodi

Nu er jord og himmel stille

Tekst: Marinus Børup, 1938.
Melodi: C.M. Bellmann, 1790

Aftenstemning

Tekst: Carsten Hauch, 1842 (efter Claudius).
Melodi: Carl Nielsen, 1908

Den klare sol går ned

Tekst: Thomas Kingo, 1674.
Melodi: Johann Schop, 1642

KAPITEL 2:

Nattens vågne timer

Scenografi-tegning af Julian Juhlin

Stille nu

Tekst: Fr. J. Ring

Musik: Oluf Ring, omkring 1915-20

Natskyggevej

Leif Roden/Laus Bengtson - Alrune Rod, 2008

Sig nærmer tiden

Tekst: St. St. Blicher, 1838.

Melodi: Oluf Ring, 1922

At sige verden ret farvel

Tekst: N.F.S. Grundtvig, 1843 og 1845.

Melodi: Christian Bull, 1851

KAPITEL 3: Søvnens drømmefaser

Scenografi-tegning af Julian Juhlin

Natten er så stille

Tekst: Johan Ludvig Heiberg, 1829.

Melodi: Christoph Ernst Friedrich Weyse, 1840

Stille, hjerte sol går ned

Tekst: Jeppe Aakjær, 1912.

Melodi: Thomas Laub, 1915

Fred hviler over land og by

Tekst: B. S. Ingemann, 1823.

Melodi: Rudolph Bay, 1827

Drømte mig en drøm i nat

Tekst: Erik Berthelsen,

Melodi: Folkevise/Povl Hamburger, 1945

Sommersang uden sol

Tekst: Stine Pilgaard.

Melodi: Katrine Muff Enevoldsen. 2019

Den lille Ole

Tekst: Peter Lemche, 1873.

Melodi: Ole Jacobsen, 1873

Natskygge

Tekst: Christian Dorph.

Melodi: Thorbjørn Krogshede. 2018

Min nåde er dig nok

Tekst: Simon Grotrian,

Melodi: Østen Mikal Ore. 201

KAPITEL 4: Opvågning

Scenografi-tegning af Julian Juhlin

Fortabt er jeg stadig

Tekst: Stine Pilgaard, 2018.

Mel: Katrine Muff Enevoldsen, 2019

Sænk kun dit hoved, du blomst

Tekst: Johannes Jørgensen 1903,

Melodi: Carl Nielsen 1907

I østen stiger solen op

Tekst: B. S. Ingemann, 1837,

Melodi: C. E. F. Weyse, 1837

Se nu stiger solen

Tekst: Jakob Knudsen, 1890

Melodi: Oluf Ring, omkring 1915

Har døden taget noget fra dig så giv det tilbage

Tekst: Naja Marie Aidt.

Melodi: Janne Mark, 2018.

DANSKFAGLIGE ANALYSE- OG FORTOLKNINGSOPGAVER

Lyrikken opfattes af fleste som den sværest tilgængelige af de tre hovedgenrer, og det er måske ikke uden grund. Det hænger nok i høj grad sammen med lyrikgenrens tendens til at koncentrere og fortætte de sproglige udtryk mest muligt.

Sangtekster er lyrik, der udtrykker (oftest rent subjektive) stemninger, oplevelser, følelser, tanker, etc. Det er fx i modsætning til epik og dramatik, der er baseret på et handlingsforløb.

Det særegne ved sangteksterne i Natten er altså, at de ikke er domineret af en handling. Det udelukker dog ikke, at de kan fortælle historier i glimt. Der findes sangtekster, hvor handlingen er bærende, men det normale er, at det er stemninger, tilstande og refleksioner, som præger dem. Det lyriske udtryk er båret af en høj sprogbevidsthed. Sproget er det bærende, og det er fortættet, mangetydigt, klangfuldt og betydningsmættet. Normalsproget bliver vendt på hovedet i et billedsprog, der er kendetegnet ved besjælinger, kontraster, gentagelser, utraditionel sætningsopbygning, udeladelser, etc. Billedsprog og sætningsopbygning er ofte så fjernt fra det vi kender, at det kræver et stort arbejde at trænge ind i sangteksterne.

Og i sangteksterne spiller forbindelsen til de musikalske elementer som klang, rytme og rim en vigtig rolle. De er ikke skrevet for (kun) at blive læst – de er skrevet for at blive sunget.

Syng sangen sammen (eller lyt til en indspilning) og læg mærke til undervejs, om der er ting, der vækker minder – om der er noget, du ikke forstår – om du bliver sat i en bestemt stemning. Det er et godt udgangspunkt at samtale om sangoplevelsen, inden I dykker ned i analysen.

Hvordan man griber en digtanalyse af sangteksterne an er svært at give en endegyldig opskrift på, men her et forslag:

A. INDLEDNING

Præsentation af titlen, tekstforfatteren, komponisten og udgivelsesåret. Forsøg med et resume, hvor du - om muligt - giver et sammendrag af, hvad digtet handler om.

B. ANALYSE

• Komposition – form

Beskriv digtets ydre formsprog, dets ydre opbygning.

Hvordan er digtet typografisk sat op? Hvor mange strofer, verselinjer? Rimer det, er der omkvæd? Er der brugt en iøjnefaldende tegnsætning (spørgsmålstegn, udråbstegn, tankestreger, prikker etc.)? Er ordene stavet på en bestemt måde?

Alle disse ydre træk er med til at give digtets indhold en bestemt retning, så de sammen med ordenes klang og rytme, deres betydning og stemning, danner digtets helhed.

• Komposition – indhold

Beskriv sangtekstens forløb, dens indre opbygning.

Det kan være vanskeligt at få øje på "handlingen", idet den ofte gengiver følelser og stemninger. Men alligevel optræder de forskellige ting i en bestemt rækkefølge eller er kædet sammen på en bestemt måde, så de danner det, man kan kalde sangtekstens indre forløb.

Hvad sker der i strofe 1 og 2 etc., og sker der et forløbsmæssigt eller tematisk brud i andre strofer? Er teksten bygget op omkring nogle modsætninger eller værdiakser (fx himmel – jord, natur – kultur, harmoni – splittelse, angst – tryghed, etc.)? Er der fx en bestemt episode, der sætter sangteksten (eller jeg ̊ets oplevelse) i gang?

Hvem er jeg'et? (det lyriske jeg)

Hvilket forhold har jeg ̊et til sig selv, til den anden, til sin omverden, etc.?

Hvilket rum (indre og/eller ydre) beskrives?

Og hvad med tiden? Over hvor lang tid forløber sangteksten? Eller er der snarere tale om en øjebliksoplevelse, hvor (rum og) tid er ophævet, sat ud af kraft?

- **Sprog og stil – ordklasser**

Analysen af digtets sprog og stil kan starte med en undersøgelse af digtets brug af de forskellige ordklasser. Specielt de fire store ordklasser verber, substantiver, adjektiver og adverbier har stor indflydelse på digtets samlede budskab.

- **Sprog og stil – billedsprog**

Sammenligning

Ting sammenlignes med noget andet.

Metafor

Billedsprog som er karakteriseret ved, at et kildeområde overføres til et målområde

Besjæling

Metafortype, hvor naturen og døde ting tillægges menneskelige egenskaber.

Personifikation

Metafortype, hvor abstrakte ting/begreber tillægges menneskelige egenskaber.

Symbol

Billede eller figur, som står for noget andet

Undersøg om forfatteren anvender billedsprog og redegør for hvilken type, der bliver brugt og hvilken betydning/funktion det pågældende billedsprog har.

C. FORTOLKNING OG PERSPEKTIVERING

På baggrund af analysen skal du nu forsøge at samle alle dine enkeltstående iagttagelser til en samlet fortolkning. Du kan afslutte med at perspektivere til enten temaet, genren, perioden eller forfatteren/digteren. Hvad har du ellers læst, der minder om det?

ET UDVALG AF SANGTEKSTER

GODNATSANGSMEDLEY (FRA KAPITEL 1: NATTEN FALDER PÅ)

Et medley indeholder strofer fra forskellige sange (se hvilke sange i oversigten over kapitlerne s. xx). Prøv alligevel at lave en lyrikanalyse af det samlede udvalg. Hvorfor netop de vers? Fortæller de en historie? Hvorfor den

Sov, mit barn, sov længe
Jeg rører vuggens gænge
Vifter fluen fra din kind
'Kalder drømmen til dit sind
Sov, mit barn, sov længe

Jeg vil tælle stjernerne
Nu hvor der er fred
Men det er så svært at få
Alle sammen med

Sig månen langsomt hæver
Den gyldne stjerne svæver
På himlen klar og blid
Vor skov er tavs og stille
Og hvide tåger spille
På engen rundt ved aftenstid

I skovens dybe stille ro
Hvor sangerhære bo
Hvor sjælen lytted mangel gang
Til fuglens glade sang
Der er idyllisk stille fred
I skovens ensomhed
Og hjertets længsler tie her
Hvor fred og hvile er

Jeg er træt og går til ro
Lukker mine øjne to
Fader, se med kærlighed
Til mit ringe leje ned

Pjerrot sa' til månen
Lys nu hvid og klar
Indtil dette brev jeg
Færdig skrevet har
Husk, det er Pierette
Jeg nu skriver til
Om min lille kone
Hun nu være vil

Jeg ved en lærkerede
Jeg siger ikke mer
Den findes på en hede
Et sted som ingen ser
I reden er der unger
Og ungerne har dun
De pipper de har tunger
Og reden er så lun

Solen er så rød mor
Og skoven blir så sort
Nu er solen død mor
Og dagen gået bort
Ræven går derude mor
Vi låser vores gang
Kom sæt dig ved min pude mor
Og syng en lille sang

Nu lukker sig mit øje,
Gud fader i det høje
I varetægt mig tag!
Fra synd og sorg og fare
Din engel mig bevare
Som ledet har min fod i dag!

Nu er jord og himmel stille
Vinden holder tyst sit vej
Og der lyder ingen trille
Fra de høje stille træ'r
Kun de fjerne frøers kvækken
Kørs kalden over vang
Og et dæmpet spil af bækken
Til vor egen stille sang

SIG NÆRMER TIDEN

(FRA KAPITEL 2: NATTENS VÅGNE TIMER)

Tekst: St. St. Blicher, 1838. Melodi: Oluf Ring, 1922

I Sig nærmer tiden tegner St. St. Blicher et billede af sig selv som trækfuglen, der er på vej ud på sit sidste træk. Livet er en mellemstation. Her skulle han måske have sunget og levet mere, men han har siddet fast i sit bur og kan blot længes videre. Blicher opbygger den modsætning, som hyppigt forekommer hos ham mellem frihed og bundethed (vers 4 "frihed" – "snævre bur"). Det fører over i en dækkende beskrivelse af hans egen ulykkelige livssituation som en "gældbunden fange", ja en livsfange spærret inde af "gitterværket". Blicher kæmpede med manglende anerkendelse, pengeproblemer og alkoholisme. Måske derfor han vil "kvidre et ømt farvel", da døden vil komme som en udfrielse.

Digtet er Præludium til digtsamlingen Trækfuglene. Naturkoncert af Steen Steensen Blicher fra 1838. Blicher havde i 1837 været alvorligt syg og regnede selv med, at han ikke ville overleve sygdommen (jf. linjerne 7.3 og 8.4.) Han døde dog først i 1848. Ud over præludiet rummer digtsamlingen også en ouverture, Det er hvidt herude, samt tredive digte, hvori den jagtglade og -kyndige digter skildrer lige så mange danske trækfugle (lærken, stæren, nattergalen osv.), mange af dem som mere eller mindre skjulte menneskelige portrætter, bl.a. læses digtet om Rylen som et portræt af Blichers hustru, Ernestine.

Allerede i sommeren 1838 udbød Fr. Foersom en melodi for 12 skilling. Foersom var organist i Odense, og Blicher kendte ham personligt og var glad for flere melodier, som han havde skrevet til hans tekster. Denne melodi er i dag helt ukendt. Oluf Rings melodi er komponeret i 1922 – altså længe efter, at Blichers digt blev til. Der har været flere bud på mulige melodier, men Rings har helt klart den største folkelige appel. Den vemodige svanesangsstemning fra Blichers digt føres videre i Rings melodi, uden at tungsindigheden bliver anmassende. Trods mol-tonearten er der en lethed over melodien. Dels ved at Ring veksler mellem en-, to, tre, fire- og sågar femstemmig sats. Og dels ved at melodien arbejder lige så meget i dur som i mol. Ring undgår endvidere tyngden ved konsekvent at starte linjerne med en optakt på tre ottendedele i stedet for at starte direkte på en betonet tone – herved får han også i de fleste tilfælde lagt betoningen på linjens vigtigste ord.

Kilde: <https://hojskolesangbogen.dk>

SIG NÆRMER TIDEN

Sig nærmer tiden, da jeg må væk,
jeg hører vinterens stemme;
thi også jeg er kun her på træk
og haver andensteds hjemme.

Jeg vidste længe, jeg skal herfra;
det hjertet ikke betynger,
og derfor lige glad nu og da
på gennemrejsen jeg synger.

Jeg skulle sjunget lidt mer måske -
måske vel også lidt bedre;
men mørke dage jeg måtte se,
og storme rev mine fjedre.

Jeg ville gerne i Guds natur
med frihed spændt mine vinger,
men sidder fast i mit snævre bur,
det alle vegne mig tvinger.

Jeg ville gerne fra højen sky
udsendt de gladere sange;
men blive må jeg for kost og ly
en stakkels gældbunden fange.

Tit ligevel til en smule trøst
jeg ud af fængselet titter
og sender stundom min vemodsrøst
med længsel gennem mit gitter.

Lyt og, o vandrer, til denne sang,
lidt af din vej du hidtræde!
Gud véd, måske det er sidste gang,
du hører livsfangen kvæde.

Mig bæres for, som ret snart i kvæld
at gitterværket vil briste;
thi kvidre vil jeg et ømt farvel;
måske det bliver det sidste.

AT SIGE VERDEN RET FARVEL

(FRA KAPITEL 2: NATTENS VÅGNE TIMER)

Tekst: N.F.S. Grundtvig, 1843 og 1845. Melodi: Christian Bull, 1851

Grundtvig skrev sangen efter en svær depression i 1844. Det var karakteristisk for Grundtvigs depressive perioder, at de blev efterfulgt af en produktiv energi, og i netop denne periode skrev han adskillige sange, som senere er kommet med i Højskolesangbogen. I sangen taler han i sin dødsangst direkte til Jesus, der som den eneste kan hjælpe ham.

At sige verden ret farvel skrev Grundtvig efter eget udsagn for sig selv efter sygdomsperioden. I sin dødsangst taler Grundtvig direkte til Jesus, som er den eneste der kan hjælpe. Vers et minder om Kingos Far, verden, farvel og Oehlenschlägers Lær mig, o skov, at visne glad, men Grundtvig delte ikke Kingos syn på den forgængelige verden og heller ikke den naturromantiske idé om at træer og fugle siger farvel til livet i glæde. For Grundtvig var døden en fjende. Han hang ved livet og dermed ved livets syndighed, jf. vers to, som henviser til Guds udsagn (1 Mos 3,15) om at slangen vil forlede til synd, men også at en af Evas slægt skal overvinde døden. Jesus overvandt døden – trods dødsangsten i Getsemane Have.

De stærke vers fem og seks er skrevet direkte under rystelsen af depressionen. "Aldrig har tanken om tilintetgørelsen vist sin magt over menneskets sind i mere rystende skikkelse end i denne salme", skrev litteraturhistorikeren Hans Brix.

Kilde: <https://hojskolesangbogen.dk> (her findes også ordforklaringer til sangteksten)

AT SIGE VERDEN RET FARVEL

At sige verden ret farvel
i livets gry og livets kvæld
er lige tungt at nemme;
det lærtes aldrig her på jord,
var, Jesus, ej du i dit ord
hos os, som du er hjemme.

Hvor tit hos dig end trøst jeg fandt,
når hjertet skjalv, og gråden randt,
og verdens bølger bruste,
ved støvet hænger dog min sjæl,
og slangen bider i min hæl,
skønt du dens hoved knuste.

O Jesus, Herre, broder sød!
Du kender bedst den bitre død,
du har den overvundet;
vor skabning grant og kender du,
ved godt, vi alle ser med gru
vort timeglas udrundet.

O, kom du, som engang, jeg ved,
du i din Faders herlighed
skal klart dig åbenbare,
var det i gry, var det i kvæld,
jeg skyndte mig med kort farvel
i sky til dig at fare.

Men kommer døden førend du,
kom da i løn' og kom i hu,
hvor mørkt der er i graven!
Omstrål mig, så jeg glemmer den,
salv øjet på din syge ven,
så jeg kan se Guds-haven!

Kom i den sidste nattevagt
i en af mine kæres dragt,
og sæt dig ved min side,
og tal med mig, som ven med ven,
om, hvor vi snart skal ses igen
og glemme al vor kvide!

Kom, som du vil! jeg ved det vist,
du selv har sagt, at her og hist
du kendes vil på røsten,
den røst, hvorved trods verdens
larm os hjertet brænde kan i barm
og smelte hen i trøsten.

O, lad mig i min sidste stund
det høre af din egen mund,
som Ånd og liv kan tale,
hvor godt der er i Himmerig,
og at du stol har sat til mig
i dine lyse sale!

Før døden med sin istap-hånd
gør skel imellem støv og ånd,
bortvifter hjertets varme,
indslumre skal jeg da med lyst,
som barnet ved sin moders bryst,
i dine frelserarme.

DEN LILLE OLE

(FRA KAPITEL 3: SØVNENS DRØMMEFASER)

Tekst: Peter Lemche, 1873. Melodi: Ole Jacobsen, 1873

Efter en familiefest hos Peter Lemche i 1873 var en af gæsterne, skolebestyrer Ole Jacobsen, lidt længe om at komme af sted. Han stod med frakken på og paraplyen under armen, og snakken gik. Peter Lemche benyttede lejligheden til at skrive et lille *Ole Lukøje*-inspireret vers om sin gæst, der i sin egenskab af skolebestyrer jo var kendt af *alle småfolk* i byen. Dagen efter skrev Peter Lemche de sidste vers, og Ole Jacobsen satte melodi til. Ved næste familiefest blev sangen fremført af Peter Lemches treårige niece, Margrethe, som var klædt ud som Ole Lukøje.

Ole Lukøje eller Jon Blund er en eventyrfigur fra nordisk og tysk folkedigtning. Ole Lukøje har til opgave at få børn til at sove. Han siges af kunne dysse børn i søvn med sin magiske paraply som giver behagelige drømme. Figuren fremstilles som en lille mand eller nisse, der drysser sand i børns øjne for at få dem til at lukke øjene og drømme sødt. H.C. Andersen har beskrevet Ole Lukøje i sit eventyr *Ole Lukøje*. Han er dog så hensynsfuld, at han i stedet for sand lader Ole Lukøje sprøjte "sød mælk" i børnenes øjne.

DEN LILLE OLE

Den lille Ole med paraplyen,
ham kender alle småfolk i byen,
hver lille pige, hver lille dreng,
han lægger sødt i sin lille seng.

Så vil han ud paraplyen brede
og uskylds hygge om lejet sprede,
da vil i drømme den lille fyr
fortælle dejlige eventyr.

Han vil fortælle om stjerner klare,
og om den dejlige engleskare,
og om den yndige lille fe,
som alle børn vil så gerne se.

Og har om dagen de artig' været,
og kærlig fader og moder æret,
da kan så glade til sengs de gå,
og drømme smukt om Guds engle små.

Og når om morgenen solen skinner,
da vågner de med små røde kinder,
og takke Gud for, hvad de har drømt,
og kysse fader og moder ømt.

Scenografi-tegning af
Julian Juhlin

FORTABT ER JEG STADIG

(FRA KAPITEL 4: OPVÅGNING)

Tekst: Stine Pilgaard, 2018. Mel: Katrine Muff Enevoldsen, 2019

Stine Pilgaards Meter i sekundet, 2020, består af ni dele, og hver af delene afrunder romanens jeg-fortæller med en sangtekst – heriblandt Fortabt er jeg stadig. Denne kærlighedssang skrev romanens forfatter 11. oktober 2018 som en fødselsdagsgave til sin kæreste. I Fortabt er jeg stadig gentages hver strofes sidste verslinje i den næste strofes første verslinje; og når tekstens sidste linje er identisk med dens første linje, markerer det en cirkulær struktur: Digtet vil ingen ende tage, det fortsætter i det uendelige. Og det er jo netop, hvad teksten tematiserer, en cyklus. Teksten eksemplificerer altså forskellige aspekter af et parforholds følelsesmæssige og praktiske problematikker, men den gør det i et poetisk billedsprog, som både kan pege på det personlige, der præger teksten, og det generelle: relationen mellem to i alle kærestepar.

Billedsproget er frit flydende og veksler mellem sproglige metaforer (som fx "en luftløs ballon" (2.6) og "sænk mine skibe" (6.4)) og udtryk, der indfanger en tilstand, en stemning eller en erkendelse. Med verslinjen "men latteren tegner dit ansigt så smukt" (3.4) sender Stine Pilgaard en hilsen til sin lyriske inspirator Inger Christensen, som i sin digtcyklus Alfabet har en verslinje, der lyder: "som når latteren tegner dit ansigt i luft".

Melodien af højskolelæreren og sangeren Katrine Muff Enevoldsen er letløbende. De lige lange toner gør den fortællende, og den veksler mellem fremdrift og vuggende. Som teksten bremser melodien op i versets to sidste linjer, som med en sekvens ("og der går vi hen" – "igen og igen") slutter med en C-dur, der som dominant i F-dur leder sangen videre til næste vers i det cykliske forløb.

Kilde: <https://hojskolesangbogen.dk>

FORTABT ER JEG STADIG

Vi mødtes i sne
forblændet af ungdom og uden at se
et virvar af jubel og nysgerrighed
vi mødtes i sproget, et hemmeligt sted
og der går vi hen
igen og igen.

Igen og igen
og tonerne blev til et langstrakt refræn
et plot, en fortælling, en popmelodi
godnatsange brudt af sirenernes skrig
vi følte os som
en luftløs ballon.

En luftløs ballon
en endeløs sætning, helt kærtret og tom
jeg hjemsøges tit af idéer om flugt
men latteren tegner dit ansigt så smukt
du strækker din krop
mens solen står op.

Mens solen står op,
så brygger vi kaffe og drikker en kop
og når vi blir fanget i hverdagens støj
så ruller vi øjne og deler en smøg
så strander vi der
hvor ømheden er.

Hvor ømheden er
marcherer vi tappert med velviljens hær
en kærlighed tyndslidt og helt desperat
kun båret af løfterne, stålsat og klart
et dirrende nu
mit søvnige du.

Mit søvnige du
mit drama er langt, min fornuft er itu
og når jeg blir bange og når jeg blir vred
så sænk mine skibe og skænk mig din fred
jeg øjner en kyst
og snart blir det lyst.

Og snart blir det lyst
så tag mig for givet, det virker så tyst
fortabt er jeg stadig trods årenes gang
og synger med tak denne kærlighedssang
fordi det sku' ske
vi mødtes i sne.

PRAKTISKE ØVELSER TIL AT ÅBNE NATTENS UNIVERS

Tekstgrundlaget til Natten er ikke et manuskript, men en sætliste af danske nat-sange gennem de sidste mange hundrede år, fra folkeviser op til det 21. århundrede. Følgende to øvelser er baseret på et improvisationsprincip, hvor det er vigtigt at gå med sin første (og ofte bedste!) idé. Der er ikke tid til at analysere med hovedet først, så det er vigtigt, at kroppen får lov at gå forrest.

At gå på museum

KROPSLIG ØVELSE UD FRA FORESTILLINGENS TITEL OG TEATRETS FORESTILLINGSBESKRIVELSE

Inddel eleverne i grupper à 4-6.

Læs teatrets introduktionstekst (herunder) højt på klassen og diskutér teaterkoncertens potentielle temaer, figurer og steder/rum. Tal om, hvad I forestiller jer, der sker i teaterkoncerten.

En stemningsfuld og sanselig rejse ind i nattens pulserende verden udfoldet gennem vores fælles sangskat

På Aarhus Teater skaber vi nu en ny original teaterkoncert med fokus på nattens univers. Her kommer du på en visuel, musikalsk og sanselig rejse fra tussmørketimen og den sene aften, ind i nattens stadier af drømme og mareridtssyner, erotik og dødsangst til morgenlyset fænger, og vi atter kan skelne mellem livet og døden.

Bed grupperne lave en statue ud fra et særligt tema eller situation fra beskrivelsen. Lad dem skrive en statuetitel på et stykke papir, der lægges foran statuen.

En elev fra hver gruppe tager rollen som kustode og byder museumspublikum velkommen, fortæller titlen og spørger publikum, hvordan de fortolker statuen. Hvad ser de? Hvad får det dem til at tænke på?

Måske statuen kan 'blive levende' i 20 sekunder efter publikumsrespons – evt. med bud på replikker.

Bed grupperne have fokus på gestik, mimik, blikretning, afstand/tæt på, stå alene/stå sammen. Byt derefter gruppe indtil alle har været på museum.

Titel-impro

Forberedelse: print to sæt af sangtitlerne herunder. Det ene sæt klippes i strimler og lægges i en kiste/kasse, der nu indeholder den danske sangskat. Det andet sæt bruges som udgangspunkt for at gætte, hvilken sangtitel, der er improviseret frem.

- Klassen deles i to hold og fordeles i hver sin ende af lokalet
- I en kiste i midten (den danske sangskat) er der strimler med sangtitlerne fra sætlisten
- Hold A vender ryggen til og får udleveret teksten til "Solen er så rød mor"
- Hold B får udleveret en titel-strimmel fra sangskatten og har nu kun den tid det tager hold A at synge første vers af sangen til at improvisere et billede frem.
- Når Hold A er færdig med at synge, vender de sig om – ser på det improviserede billede – og hjælpes nu ad med at finde den rigtige sangtitel ud fra den samlede liste over titler.
- Nu bytter holdene: A improviserer, mens B synger og gætter
- Bliv ved til der ikke er flere strimler – eller til I ikke orker mere.

SOV MIT BARN, SOV LÆNGE
JEG VIL TÆLLE STJERNERNE
SIG MÅNEN LANGSOMT HÆVER
I SKOVENS DYBE STILLE RO
JEG ER TRÆT OG GÅR TIL RO
PJERROT SAGDE TIL MÅNEN
JEG VED EN LÆRKEREDE
SOLEN ER SÅ RØD MOR
NU LUKKER SIG MIT ØJE
NU ER JORD OG HIMMEL STILLE
AFTENSTEMNING
DEN KLARE SOL GÅR NED
STILLE NU
NATSKYGGEVEJ
SIG NÆRMER TIDEN
UDEN FORSVAR
AT SIGE VERDEN RET FARVEL
NATTEN ER SÅ STILLE
STILLE, HJERTE SOL GÅR NED
FRED HVILER OVER LAND OG BY
DRØMTE MIG EN DRØM I NAT
SOMMERSANG UDEN SOL
DEN LILLE OLE
NATSKYGGE
MIN NÅDE ER DIG NOK
FORTABT ER JEG STADIG
SÆNK KUN DIT HOVED, DU BLOMST
I ØSTEN STIGER SOLEN OP
SE NU STIGER SOLEN
HAR DØDEN TAGET NOGET FRA DIG, SÅ GIV DET TILBAGE

INTERVIEW MED MUSIKALSK ARRANGØR MARIE KOLDKJÆR HØJLUND

Hvordan har samarbejdet med Den Sorte Skole været?

"Modellen har været, at jeg startede med sangene, og så løfter Den Sorte Skole det ind i den samlede stemning og produktion. Jeg tager mig af alt det, der har med stemmen at gøre; kor, melodi. Men det er en proces. Musikken sendes frem og tilbage mellem mig og dem i København. Vi har mødtes mange gange og har også siddet med Nicolei, Mathias og Julian og lyttet. Derudover er sangene ikke så enkeltstående. Vi har arbejdet meget med overgange og har jo også flere medleys i forestillingen, som består af fragmenter af mange sange. Én linje fra én sang og én fra en anden.

Et format, som har være sjovt, er at tage to sange, der taler om det samme og få dem til at smelte sammen. For eksempel 'Den klare sol går ned', som er en begravelsessang med melodi fra 1642, og *Aftenstemning* med melodi af Carl Nielsen fra 1908. Lige med de sange var det virkelig spændende, fordi så mange ord går igen. Sol, stjerner, universet, søvn, drømme. Jeg prøvede at lave et flettesystem, og pludselig gik det op for mig, at ordene også optræder på samme tidspunkt i sangen. Så slutter den ene sang med *tid*, og så starter den anden med *Tiden*. Wow! Det er en eller anden formel her. Det var virkelig spændende. Så jeg flettede dem sammen."

Hvilken besætning er der i musikken?

"Det er meget soundscape, lyde og stemninger. Der er instrumenter, Den Sorte Skole bruger for eksempel meget rhodes, men det er mere et rum af lyd end enkelte instrumenter. Så musikken er meget elektronisk, meget lyddesign, trommemaskine, effekter. Det gælder også stemmerne. Der er ofte mange stemmer samtidig."

Man tænker jo tit sangene som noget, der synges og fremføres analog eller akustisk. Hvad kan det, at de nu løftes over i et andet udtryk?

"Det er jo ikke alle, der har det forhold til sangstemmen. Mange ville føle sig fremmede over for at skulle synge med på sangene. Der er en åbning igennem, at gøre det i et andet musikalsk udtryk, som er mere genkendeligt for mange. Nemlig med effekter på. Vores børn hører jo nærmest aldrig rene stemmer. Indspilninger i dag er altid dubbet, med kompressor, rumklang, autotune på stemmen. Men jeg tænker ikke vores version som en opdatering. Sangene lever på nye måder. Det her er bare én version."

Læs mere om sample- og komponistduoen Den Sorte Skole: <https://densorteskoole.net/about>

Martin Højland og Simon Dokkedal = Den Sorte Skole (foto Den Sorte Skole)

Læs mere på <https://densorteskoole.net/>

IND I NATTEN: GODNATSANGE

Første kapitel af *Natten - en teaterkoncert* hedder Natten falder på og har fokus på overgangen fra dag til nat. I forestillingen falder mørket på og der synges godnatsange for store og små. I en tid, hvor halvdelen af befolkningen har søvnproblemer, er det interessant at se på overgangen fra vågen tilstand til søvn. I nedenstående øvelser vil vi undersøge og lege med godnatsangen. Hvad skal en godnatsang, og hvad karakteriserer den gode godnatsang?

PARØVELSE: Dine godnatsange

1. INDIVIDUEL HURTIGSKRIVNING: Hvilke godnatsange har dine forældre sunget for dig? Hvilken historie fortælles i sangen?
2. Prøv at sætte nogle ord på situationen omkring det at 'gå til ro' og det at synge godnatsang.
3. Hvad er godnatsangens funktion?

Til læreren: Lav opsamling på klassen og syng de mest populære sange. Den blå sangbog er et godt udgangspunkt, og alternativt kan man bede eleverne finde teksterne på deres telefoner og synge uden instrumenter, som man jo oftest gør, når man synger godnatsang. Lad bare eleverne vælge hvad de vil synge og inddrag deres personlige erfaringer. På den måde får I helt sunget jer igennem en del af forestillingens repertoire; det mest populære godnatsange.

PARØVELSE: Lav en liste over elementer i den gode godnatsang

Hvad karakteriserer den gode godnatsang rent musikalsk, hvis vi tager afsæt i de sange vi lige har sunget? Kom eventuelt også ind på samspillet med teksten, men lad de fleste kriterier være møntet på musikken.

Til læreren: Lav opsamling på klassen og en liste med kriterier for en god godnatsang. Kriterierne skal bruges i den næste kreative opgave. Eleverne vil nok blandt andet komme frem til: langsomt tempo, eventuelt frit tempo, ingen hurtige og markante rytmer, lange nodeværdier, synges svagt, taktarten $\frac{3}{4}$ eller $\frac{6}{8}$, beliggenhed der passer til udøverens stemme – dybt, højt. Det kan være fint at diskutere forholdet mellem tekst og musik også. Måske har eleverne erfaringer med at ret dramatiske eller dystre tekster som fx Jens Vejmand eller Højt på en gren en krage fungerer fint, hvis de fremføres på en bestemt måde.

KREATIV OPGAVER I GRUPPER: Lav jeres egen godnatsangsgave af en sang.

Vælg en af nedenstående sange og overfør kriterierne til sangen, så den bliver til en vuggeviser. De fleste sange er i Wilhelm Hansens (blå) Sangbogen eller Højskolesangbogen. I må lave en akustisk eller en forstærket version. I må udelade eller gentage tekst og melodilinjer.

Overvej

1. selve sangens karakteristika via node – skal noget laves om?
2. forholdet mellem tekst og musik
3. udførelse og valg af instrumenter
4. måske har I lyst til at udvælge 3-4 musikalske dogmer som være styrende for jeres arbejde

Sangliste

- Jens Vejmand
- Højt på en gren en krage
- Skipper Klements morgensang
- Giv os Lyset tilbage
- Dejlig er den himmelblå
- With a Little Help From My Friends
- Papirsklip
- Nana
- Blackbird

Skriftlig efterrefleksion:

- Hvilke kriterier anvendte I? Hvilke elementer ændrede I, da I udførte sangen?
- Hvilke elementer var mest udfordrende/modarbejdede mest godnatsangsfeelingen?

MUSIK OG BETYDNING

Når vi analyserer pop- og rockmusik på gymnasiet forholder vi os til lyden og laver auditiv analyse, og vi undersøger måske også noden og laver nodebaseret analyse. Begge disse analyser er typisk centreret om *formelle* aspekter: Form & arrangement, tonalitet & harmonik, melodik, groove, hook, break & gimmick. Ud over den kunstneriske værdi i disse *værkinterne* elementer, er det også interessant at se på *oplevelsen* af musikken og dermed at inddrage lytteren. - Den svensk-britiske forsker Philip Tagg har udarbejdet en analysemetode med fokus på lytterens oplevelse og den betydning lytteren afkoder fra musikken. Følgende præsentation tager afsæt i Claus Toft Hjørringgaards korte introduktion til analysemetoden.

DEN MUSEMATISKE ANALYSE - KOMMUNIKATION I MUSIKKEN:

Den musematiske analysemodel beskæftiger sig med musikkens kommunikative egenskaber og signalværdi og lytterens afkodning af disse. Analysen bryder musikken op i såkaldt *musemer*, som er musikkens mindste betydningsbærende dele. Modellen fokuserer på tre typer kommunikation i musikken:

- Kommunikation om tilhørsforhold
- Musik der sætter en "scene" eller skaber en stemning
- Musik der indikerer eller understøtter en historie

Den første kategori **Kommunikation om tilhørsforhold** beskæftiger sig med det faktum, at kunstnere i pop og rock ofte signalerer et musikalsk tilhørsforhold i deres musik fx genre-mæssigt. Hiphoppen er et tydeligt eksempel på dette: De samples der bruges vil signalere et tilhørsforhold. For eksempel er James Browns ikoniske nummer *Funky Drummer* fra 1970 blevet samlet et hav af gange af kunstnere fra Public Enemy til Snoop Dogg for at signalere kunstnerens tilhørsforhold til en afroamerikansk kulturarv. Madonna indspillede på lignende vis i 2005 nummeret *Hung Up* der bygget op om en sample fra ABBA's *Gimme Gimme Gimme*. På den måde gav hun udtryk for hvilken musikalsk tradition, hun kommer fra.

I den anden kategori **Musik der sætter en scene** kommunikerer musikalske stereotyper en bestemt atmosfære, et geografisk tilhørsforhold, en situation eller en bestemt historisk periode. Denne funktion bruges ofte i filmmusik, hvor musik bruges til at etablere filmens historiske tid og det sociokulturelle miljø. For eksempel er visse instrumenter geografisk betingede og har et nationalkulturelt tilhørsforhold. Disse instrumenter kan være gode til at signalere netop etnicitet eller kulturelle tilhørsforhold. For eksempel blev der brugt en irsk tin whistle i den danske Eurovisionvinder 'Only Teardrops' for at underbygge billedet af Emmelie de Forest som et naturbarn som gik barfodet på scenen og sangens tematiske kontrast mellem kultur/krig/ufred og natur/balance: <https://youtu.be/KTIKyLa7ZLg>.

Et andet eksempel er brugen af harmonika til at signalere 'Paris' eller brugen af tablas til at signalere 'Indien' for eksempel i Missy Elliiots 'Get Ur Freak On': <https://youtu.be/FPoKiGOzbSQ>. For at antyde en bestemt situation, kan et nemt musem være at bruge sirener som gimmick for at antyde noget kriminelt eller farligt. Det ses for eksempel i NWA 'Fuck The Police' fra 1988. Denne brug overlapper med den sidste kategori, som er **Musik der indikerer eller understøtter en historie**.

Analysens elementer

Når man skal lave en musematisk analyse med fokus på betydningslaget arbejder man med tre begreber:

1. Musemer - de mindste betydningsbærende dele af musikken
2. IOCM - sammenligningsmateriale (Inter-Objective Comparison Material)
3. IMC - kodeelement (Item of Musical Code)

Fremgangsmåde:

1. For at finde kommunikationen i musikken, deler man musikken op i musemer. Et musem er et musikalsk delelement, der har en signalværdi.
2. Denne signalværdi beviser man ved at påvise det samme signal/musem i noget andet musik eller lyd som man sammenligner med – det man sammenligner med er IOCM.
3. I det signalværdien er bevist, bliver musemet nu et IMC og kan bruges til at tolke sangen med.

Hvad kan et museum være?

Ovenfor har vi jo allerede set en del eksempler på musemer, som var effekter eller særlige instrumenter, men et museum kan være hvad som helst, du kan høre i dit analyseobjekt. Det kan være en bestemt måde at spille på (slagbas der signalerer tilhørsforhold til funk), en akkordprogression, en melodistump. Alt sammen musikalske delelementer der har en signalværdi. En bestemt genretypisk spillestil eller teknik kan fungere som museum, idet det signalerer et musikalsk tilhørsforhold for eksempel reggaerytmen "skank" i guitaren på offbeat eller 2 og 4. Et museum kan også være en bestemt produceret sound, som når man i dubstep-genren anvender en hidtil uhørt dyb og rungende basfrekvens. Eller det kan være et effektbrug eller en indspilningsteknik. Et eksempel herpå er tilføjede pladestøj på en hip hopindspilning. Man tilføjer pladestøjen for at vække reminiscens tilbage til lp-pladespilleren for at signalere autenticitet.

Museum kan overlappende med begrebet gimmick. Men hvor gimmick *kan* være en sjov finurlighed uden anden idé, har et museum *altid* en signalværdi.

ANALYSEOPGAVE: VÆLG DEN SANG DU HAR MEST LYST TIL AT ARBEJDE MED

1. 'Sig nærmer tiden'

"I 'Sig nærmer tiden' tegner Blicher et billede af sig selv som trækfuglen, der snart skal på farten igen, og man fornemmer, at trækket leder mod døden. Livet er en mellemstation. Her skulle han måske have sunget og levet mere, men han har siddet fast i sit bur og kan blot længes videre. Blicher opbygger den modsætning, som hyppigt forekommer hos ham mellem frihed og bundethed (vers 4 "frihed" – "snævre bur"). Det fører over i en dækkende beskrivelse af hans egen ulykkelige livssituation som en "gældbunden fange", ja en livsfange spærret inde af "gitterværket".

I Blichers eget liv kæmpede han løbende med manglende anerkendelse, pengeproblemer, et svagt helbred og alkoholisme. Derfor kan han "kvidre et ømt farvel", da døden vil komme som en udfrielse.

Oluf Rings melodi er komponeret i 1922 – altså længe efter, at Blichers digt blev til. Der har været flere bud på mulige melodier, men Rings har helt klart den største folkelige appel. Den vemodige svanesangsstemning fra Blichers digt føres videre i Rings melodi, uden at tungsindigheden bliver anmassende. Trods mol-tonearten er der en lethed over melodien. (...) dels ved at melodien arbejder lige så meget i dur som i mol. Læg således mærke til, at 2. linje er en (næsten gennemført) sekvensering til F-dur af første linjes d-mol forløb, mens det modsatte (med god vilje) gør sig gældende for 3. og 4. linje: Her startes i F-dur, og melodien forløses i en sekvenslignende figur i d-mol. Ring undgår endvidere tyngden ved konsekvent at starte linjerne med en optakt på tre ottendedele i stedet for at starte direkte på en betonet tone – herved får han også i de fleste tilfælde lagt betoningen på linjens vigtigste ord. " (<https://hojskolesangbogen.dk>)

2. 'Drømmemedley'

Drømmemedley indgår i forestillingens tredje kapitel om søvnens drømmefaser. Medleyet er bygget op af udvalgte tekst- og melodilinjer fra fire sange som et flettet sammen:

- 'Natten er så stille' Tekst: Johan Ludvig Heiberg, 1829. Melodi: Christoph Ernst Friedrich Weyse, 1840
- 'Stille, hjerte sol går ned' Tekst: Jeppe Aakjær, 1912. Melodi: Thomas Laub, 1915
- 'Fred hviler over land og by' Tekst: B. S. Ingemann, 1823. Melodi: Rudolph Bay, 1827
- 'Drømte mig en drøm i nat' Tekst: Erik Berthelsen, Melodi: Folkeviser/Povl Hamburger, 1945

FORSLAG TIL ARBEJDSOPGAVER

Traditionel musikanalyse med afsæt i lytning og node:

- **Form:** beskriv formen og bestem formtypen
- **Arrangement:** beskriv hvilke instrumenter der spiller hvor, hvordan og med hvilken effekt. I forhold til *Drømmemedley*: Hvordan skabes overgangene mellem sangene? Hvordan integreres de til ét nummer?
- **Hook, break, gimmick:** Hvad er let at huske fra netop denne sang?
- **Tonalitet og harmonik:** Hvilken toneart står melodien i. Er harmonikken blues, modal eller funktionstonal?
- **Melodik og motiver:** Hvilke intervaller og figurer karakteriserer melodikken? Er melodilinjen primært lineær eller cyklisk? Er der gentagelser? Sammenlign eventuelt med originalen.
- **Groove:** Lav nedslag og beskriv groovet i de forskellige formled.
- **Tekst:** Hvordan spiller tekst og musik sammen?

Musematisk analyse

- Start med at lytte stykket igennem et par gange og lad associationerne flyde frit. Skriv ned undervejs.
- Lyt nu igen kvalificeret efter noget som *minder om noget andet* og har en *signalværdi* – **musemer**. Skriv ned. Hvilke associationer får du, og hvad er det der har givet dig associationerne? Er det interessant for en analyse og tolkning af sangen?
- Prøv at finde **sammenligningsmateriel** (IOCM) til de musemer du har identificeret.
- Undersøg betydningen af de **kodeelementer** du har fundet: kommunikerer de et tilhørsforhold fx til en genre, sætter de en "scene" eller skaber en stemning eller skaber/understøtter de en historie.

Opsamling

- Sammenfat dine iagttagelser - hvad var så karakteristisk for denne indspilning? Hvilken betydning skabes via musikken?

HØR SIG NÆRMER TIDEN

TEKST: SST. ST. BLICHER (1838)

MELODI: OLUF RING (1922)

NATTEN - EN TEATERKONCERTVERSION: Den Sorte Skole og Marie Koldkjær Højlund

HØR DRØMMEMEDLEY

NATTEN - EN TEATERKONCERTVERSION: Den Sorte Skole og Marie Koldkjær Højlund

Sig nærmer tiden

Lyrics:

Music:

$\text{♩} = 150$

A

Sig nær-mer ti - den_ da jeg må væk

5 C/E F

jeg hø-rer vin - - ter-ens stem - me

11 F/A B \flat B \flat ⁷ Em Gm

Og-så jeg _____ er kun her på _____ træk _____

17 A Dm **B**
Beat starts

og ha-ver and - et steds hjem - me

24 A **C** Dm

Jeg vid-ste læng - e _____ jeg skal her-fra _____

28 C/E F F/A

det hjer-tet ik - ke be-tyng - er der-for

35 B \flat B \flat ⁷ Em Gm A

li - ge-glad nu og _____ da _____ på gen-nem rej - sen jeg

41 Dm

syng - er _____ Jeg skul-le sung

48 **D** A Dm C/E
 - et _____ lidt mer må- ske _____ må-ske vel og -

53 F Am Bb
 - så lidt bed - re Men mør-ke da - ge jeg

60 B^ø7 Em Gm A Dm
 måt - te _____ se _____ og stor-men rev_ mi-ne fjed - re _____

♩=75

66 Dm **E**
 Jeg vil-le ger

73 A **F** Dm C/E
 - ne _____ i guds na - tur Med fri-hed spændt_

78 F Am Bb
 _____ mi-ne vin - ger Men sid-der fast _____ i mit

84 B^ø7 Em Gm A Dm
 snæv - re _____ bur _____ det al-le veg_ ne mig tyng - er

90 Dm **G**
 bass break/buildup

♩=150

97 A **H** Dm C/E
 som snart i kvæld_ at git-ter vær -

102 F Am Bb

- ket vil bris - te thi kvid-re vil _____ jeg et

109 B^ø7 Em Gm

ømt far - vel _____ mås - ke det

112 A Dm fading...

bliv - er det sids - te

Drømmemedley

Music:

$\text{♩} = 60$
(Vocal sample) F

Drøm-te mig en drøm i nat Bar en dragt så

7 G/C F/A F
let og glat

Nat-ten er så stil - le, luf - ten er så

13
Stil-le hjer-te sol går ned

klar Nat - ten er så stil - le, luf - ten er så klar

18 B \flat Dm **A** C
Sol går ned på he-den Fred hvi - ler ov - er land og by ej

23 B \flat C Dm C
ver - den lar - mer mer' fro smi-ler må - nen til sin sky til sjer-ne stjer - ne

27 B \flat C Dm **B** F C Am
ser fro smi-ler må - nen til sin sky til sjer-ne stjer - ne

31 B \flat Gm C Am Dm F C Am
ser fro smi-ler må - nen til sin sky til sjer-ne stjer - ne

35 B \flat Gm C Am Dm

ser Må-nens strå-ler spil - le

må - nen til sin sky til sjer-ne stjer - ne ser

38 C B \flat C

hen-ad sø-ens glar Bøl-gens me-lo-di - er Vug-ge hjer-tet ind Og med

41 Dm C

drøm-me-ne der er der midt i virk' - lig - he - dens sorg hæn-ger

43 B \flat C

hvi-le-lø-se hjer-ter på de ly - se næt-ters krog Og med

45 Dm F C

drøm-me-ne der er der midt i virk' - lig - he - dens sorg hæn-ger

47 B \flat C Dm F

hvi-le-lø-se hjer-ter på de ly - se næt-ters krog Fred hvi - ler ov - er

50 C Am B \flat Gm C Am Dm F

land og by ej ver - den lar - mer mer' fro smi-ler må - nen til sin

54 C Am B \flat Gm C Am

sky til sjer-ne stjer - ne ser Drøm - te mig en drøm i nat

59

Bar en dragt så let og glat

Drøm - te mig en drøm i nat

FORESTILLINGSANALYSE

En forestilling er altid et produkt af sin egen tid, både socialt, kulturelt og æstetisk og gennem en undersøgelse af de enkelte sceniske virkemidler lægges der op til at kunne skabe et overblik over de mange dele i forestillingen.

Teaterkoncertens fire dele (Natten falder på, Nattens vågne timer, Søvnens drømmefaser og Opvågning) vil få en central betydning i en analyse af den færdige forestilling, hvor det vil være både de enkelte kapitler og helhedsforståelsen af *Natten - en teaterkoncert* som et samlet sted, der er i centrum.

Sangtekster og teateropførelse kræver hver sin analyse, for i teaterkoncerten er ordet er ikke længere den dominerende kode, men indgår på lige fod med de lydige og visuelle elementer, musik, sang, bevægelser, kostumer, mimik, masker, scenografi.

Instruktøren og scenografen bag forestillingen læser teksterne og lytter til musikken (både de gamle versioner og de nye, der er skabt til denne forestilling) og udarbejder herudfra en mis-en-scene. Netop det, at de vælger ud og træffer beslutninger gør, at deres valg skaber andre og nye betydninger. Nye betydninger skabes gennem den måde tekst og musik fremføres og visualiteten kan da enten forstærke betydninger eller skabe helt andre meninger.

Derfor: når man laver en forestillingsanalyse, så indkredser man, *hvad* forestillingen udtrykker og *hvordan* den udtrykker det ved hjælp af de sceniske virkemidler, der er til rådighed.

Teatrets udtryk er flygtigt, og det er vigtigt for jeres videre arbejde med forestillingsanalysen, at I husker så meget som muligt. Inden I ankommer til teatret, så fordel analyseopgaverne mellem jer, så ikke alle har de samme fokuspunkter. Medbring papir og blyant (old school, ja, men det går ikke med små lysende skærme, når man er publikum), så I kan tegne og skrive ned undervejs, i pausen (hvis der er en sådan) og umiddelbart efter forestillingen.

Herunder finder I forslag til, hvordan opgaverne kan fordeles – og husk, at alle punkter i en forestillingsanalyse består af både et beskrivende og et fortolkende niveau.

Ofte vil I opleve under den efterfølgende fælles forestillingsanalyse, at jeres fokuspunkter griber ind i hinanden – lad dem! Det er netop, fordi det er selve helhedsoplevelsen af forestillingen med alle de udtryk, tanker, sansninger, følelser og iagttagelser, den giver anledning til, der er central for analysen.

Scenografi-tegning
af Julian Juhlin

Opgaverne kan fordeles efter teaterkoncertens kapitler

Fordel kapitlerne mellem jer, så I i mindre grupper får et kapitel (se sætliste s. 7) og forbered jer ved at lytte til en eller flere forskellige versioner af netop de numre, der bliver brugt i jeres kapitel. Under forestillingen lyttes, iagttages og efterfølgende beskrives nummerets enkeltdele: fx antal sangere, krop, gestik, mimik, arrangement, kostumer, lyd, lys og scenografi.

- Hvilken historie fortæller jeres kapitel? Er der en konflikt? Eller er der mere tale om en tilstand/ en stemning?
- Hvordan passer jeres kapitel ind i forestillingens fælles fokus: Natten som et fysisk og psykisk sted?
- Anvend konkrete elementer fra jeres kapitel til at reflektere over dets betydning i helhedsoplevelsen af forestillingen.
- Perspektiver gerne til andre musiknumre og sceniske udtryk (enten fra denne forestilling eller fra andre sammenhænge, hvor I har mødt noget, der ligner)
- **Opgaverne kan fordeles efter visuelle og lydige elementer.**
Her kan I gruppevis få tildelt fokuspunkter som fx musikere, sangere og kor, kostumer og masker, scenografi og rekvisitter, lys, lyd.
- **Musikere, sangere og kor:** kropssprog, gestik og mimik. Når karakterer på scenen interagerer, så udveksles der holdninger, følelser og stemninger. Er karaktererne i kontakt med hinanden eller spiller/synger de i hver for sig? Hvordan bevæger de sig i forhold til hinanden?
- **Kostumer og masker:** kostumer og masker har altid stor betydning for vores indtryk af karaktererne og oplevelse af forestillingen. Mode, snit og farvevalg er helt centrale elementer i en forestillingsanalyse, og kostumer og masker fortæller os både noget om karakterernes indre og ydre karaktertræk. Er kostumerne realistiske (virkelighedstro) eller teatraliske (overdrevne)? Og hvilken betydning har det for stemningen i forestillingen?
- **Scenografi og rekvisitter:** er scenografi og rekvisitter realistiske (virkelighedstro) eller teatraliske (overdrevne)? Og hvilken betydning det for stemningen i forestillingen? Hvilken tid og hvilket rum udtrykkes gennem scenografens valg?
- **Lys og lyd:** hvordan bruges lys og lyd? Farve, form, volumen og hastighed? Og hvordan understøtter de to sceniske virkemidler følelser og stemninger på scenen?

EFTERBEARBEJDELSEN OG DEN FÆRDIGE FORESTILLINGSANALYSE

I skal nu samle jeres analyser til en samlet fortolkning af forestillingen.

Vær lydhøre overfor hinandens analyser og for, at vi tolker forskelligt. Vi er alle selv et produkt af det, vi kommer af: de skuldre vi selv står på, vores forforståelse og vores kulturelle baggrund – og at det kan være vanskeligt at tale om én betydning af en forestilling (og for den sags skyld heller ikke af en tekst). Teaterforestillingen – og ikke teksten alene – skaber de betydninger, der opstår gennem selve oplevelsen.

Det kan give anledning til mange interessante diskussioner og for at gøre jeres individuelle oplevelser og analyser relevante for andre end jer selv, så skal de sættes i relation til den samlede teaterkoncert og de kapitler og temaer, der fortæller historien om Natten som sted, vi alle skal igennem i ligeså mange døgn, som vi skal leve.

Vi glæder os
til at se jer!